

NIEUWE KADE VERBINDT

Foto: Frank Nagtegaal

ZUTPHEN EN IJSSEL

HANZESTAD ZUTPHEN LEEK LANGE TIJD NAAR BINNEN GEKEERD. MET DE HERINRICHTING VAN DE GROENMARKT EN DE IJSSELKADE WORDT DE RIVIER BETROKEN BIJ DE STAD.

Zutphen stond voor twee opgaven, een kwantitatieve en kwalitatieve. Ten eerste moest de waterveiligheid worden verbeterd, om de stad te beschermen tegen hoogwater. En ten tweede kon de verouderde inrichting van de IJsselkade wel een opknappbeurt gebruiken, zodat de ruimte beter gebruikt zou gaan worden.

Edwin Koning werd als gebiedsmanager verantwoordelijk voor de uitvoering van de plannen, waarvan de eerste fase halverwege 2018 werd opgeleverd. Al lopend langs het water legt hij uit wat er in vijf jaar tijd is veranderd.

“In 2013 zijn we gestart met ontwerpen”, begint hij. “Dat proces is in samenspraak met heel wat partijen gedaan, waaronder bewoners en ondernemers, maar ook de welstandscommissie, monumentenzorg, de Fietsersbond en gehandicaptenorganisaties. We hebben in andere steden inspiratie opgedaan, goede en slechte voorbeelden bezocht.” De input gebruikte HOSPER landschapsarchitectuur en stedenbouw voor een ontwerp met lange zichtlijnen, waarin het historische karakter van de stad is gewaarborgd, maar waarin tegelijkertijd moderne materialen worden toegepast.

Bult van Ketjen

Het verleden van Zutphen als vestingstad komt op verschillende manieren terug in de nieuwe inrichting. Zo steekt aan beide uiteinden van de IJsselkade een punt uit richting de rivier. Op de zuidelijke punt, de Bult van Ketjen, staat een kanon. “Het kanon is oud, het onderstel nieuw”,

“De leuninggen zorgen voor extra comfort. Ook minder mobiele mensen kunnen makkelijk opstaan.”

licht Koning toe. “Wie vanuit het zuiden over de IJssel komt schieten we neer”, voegt hij met een knipoog toe. Vanaf dit punt kijk je uit over het water en de voorbijvarende schepen. De speciaal ontworpen bankjes bieden zitgelegenheid, net als de witte natuurstenen zitranden. “De bankjes zijn geïnspireerd op de zonneblinden van de panden langs de IJsselkade”, verklaart Koning de schuine lamellen die samen het zitelement vormen. “De leuninggen zorgen voor extra comfort. Ook minder mobiele mensen kunnen makkelijk opstaan.”

Vanaf deze hoek van de IJsselkade, die iets hoger ligt dan de rest, is de hele kade goed te overzien. Dat was anders geweest als de hele kering opgehoogd had moeten worden, wat oorspronkelijk het plan was. Koning: “De primaire kering moest vervangen worden, maar ook zou de kade een halve tot een hele meter opgehoogd moeten worden. We hadden daar onze twijfels bij, dus samen met het Waterschap en Rijkswaterstaat hebben we nog eens kritisch gekeken naar de noodzaak voor ophoging. Uiteindelijk bleek dat een ophoging van 8 tot 10 centimeter ook voldoende was, daar waren we heel blij mee. Een halve meter lijkt niet veel, maar over de hele linie is dat heel fors.”

Gepruts op een postzegel

Langs de hele kade zijn nieuwe damwanden geslagen. Bij het vervangen van de waterkering stuitte de gemeente op oude waterkeringen en andere ‘restanten’ in de bodem. Bovendien was de oppervlakte waarop gewerkt kon worden erg klein, met links de rivier en rechts het beschermd stadsgezicht met historische bebouwing, wat het slaan van damwanden en leggen van kabels en leidingen lastig maakte. “Gepruts op een postzegel”, vat Koning het bondig samen.

TEKST: MANON VAN KETWICH

De vernieuwde kade beschermt Zutphen tegen hoogwater en is tegelijk een prettig verblijfsgebied.

Het oranje cortenstaal, de witte zitranden, het groene gras en de muur van donkerrood baksteen vormen een mooie combinatie met de fraaie panden langs de kade.

De vernieuwde IJsselkade is naast een verblijfsgebied ook een officiële haven voor de beroepsvaart. In totaal zijn er zes plekken voor schepen. "Dat betekent dat de kade ook toegankelijk moet

zijn voor een auto", vertelt Koning. Beroepsvaarders die met hun schip aanleggen takelen met zwenkarmen hun auto op de kade. De bomerij die vanaf de noordkant langs de kade is aan-

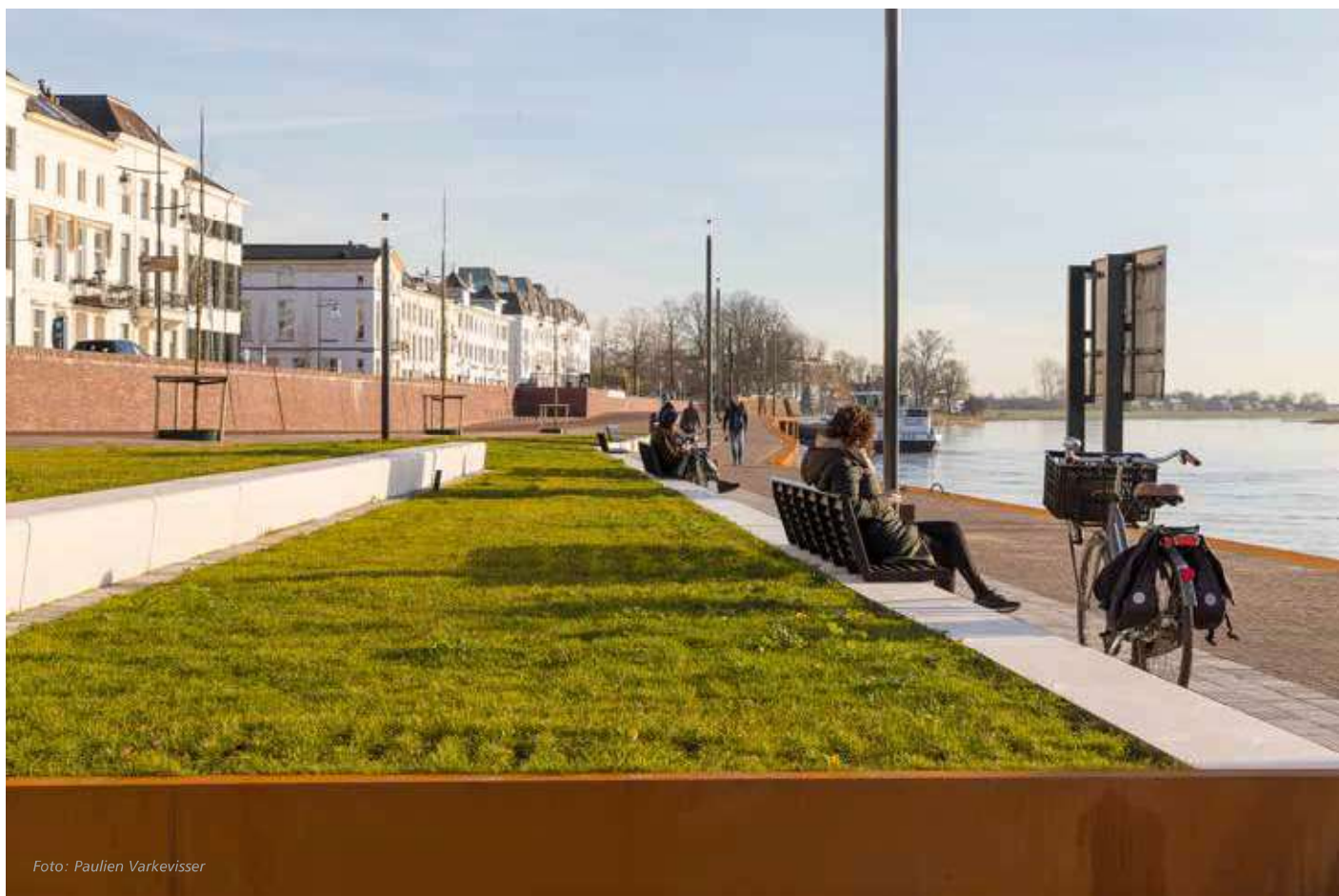

Foto: Frank Nagtegaal

geplant is op dit punt dan ook niet doorgezet, om ruimte te maken voor de zwenkarmen. Dat zijn dan kleine concessies in kwaliteit, vanuit de scheepvaart natuurlijk begrijpelijk.

De kade heeft een hoog- en laaggelegen deel. De muur die de twee delen verbindt is iets schuin neergezet. "Dat verwijst naar de vesting Zutphen. En als het zonnetje schijnt wordt de muur warm en kan je er heerlijk tegenaan leunen", demonstreert Koning.

Verkeer rond de stad, een heel gedoe

De eerste fase van de herinrichting is klaar, de Zutphenaren moesten daarvoor wel door een forse zure appel heen bijten. Anderhalf jaar was de kade dicht voor verkeer. Bovendien ging in 2017 ook de brug over de IJssel even dicht. "Dat gaf een heel gedoe met verkeersomleidingen", herinnert Koning zich. De brug is een belangrijke verkeersader waar zowel auto's als treinen overheen gaan. Het bestaande fietspad werd flink verbreed, bovendien kwam er een wandelpad bij. Over de hele brug is een bank geplaatst met in de rugleuning de Zutphense canon van de brug. De verlichting op en onder de brug maken van het geheel een icoon voor Zutphen.

Over de hele lengte van het laaggelegen stuk van de IJsselkade loopt een nieuw fietspad. Vroeger maakten automobilisten en fietsers gebruik van dezelfde rijbaan, wat onveilige situaties opleverde. Dat is nu verleden tijd.

Belangrijk onderdeel van het ontwerp van HOSPER is het lijnenspel, dat met name vanaf de overkant van de rivier, waar de wijk de Hoven ligt, goed is te zien. Het oranje cortenstaal, de witte zitranden, het groene gras, de muur van donkerrode baksteen en natuurlijk de ontzettend mooie panden aan de kade zorgen dat het geheel een zeer prettige uitstraling heeft. Het is aantrekkelijk om er te zijn en om ernaar te kijken.

Halverwege de IJsselkade mondt de rivier de Berkel uit in de IJssel. De sluis die het water gecontroleerd afvoert is vernieuwd, evenals de straatjes eromheen waar nieuwe bankjes zijn geplaatst en het groen een opknappbeurt heeft gekregen. Het water loopt onder de kade door en het punt is gebruikt om een extra looppad richting het buitendijkse deel te creëren.

Ida Gerhardt

Om de kade een echt Zutphens tintje te geven is vlakbij de monding van de Berkel een bronzen beeld geplaatst van Ida Gerhardt, een bekende dichteres met hart voor de Hanzestad. "Het beeld is op ware grootte", vertelt Koning, die een kop boven de oude dame uitsteekt. Gerhardt kijkt uit over de rivier richting de brug, alsof ze haar geliefde staat op te wachten die elk moment kan aanmeren. Achter het beeld, een creatie van kunstenaar Herma Schellingerhoudt, is in de kademuur een plaquette vervaardigd met daarin een regel uit haar gedicht Het Schip: 'Er stond een kind op de kade'.

Door de herinrichting is de rivier veel meer bij de oude Hanzestad betrokken.

Het schip

Er kwam een schip gevaren;
het kwam van Lobith terug,
met grint en rivierzand geladen.
Het richtte zijn boeg naar de brug.
De scheepsbel was helder te horen,
de brugwachter kwam al in zicht;
een halfuurslag viel van de toren.
Het schip voer door schaduw en licht.
Met boegbeeld en naam kwam het nader,
de ophaalbrug ging omhoog;
een deining liep door het water
dat tegen de schoeiing bewoog.
Er stond een kind op de kade
-ik was het, ik was nog klein-
het had niets meer nodig op aarde
om volkomen gelukkig te zijn.

Foto: Frank Nagtegaal

Ida Gerhardt en Zutphen

Dichteres Ida Gerhardt (Gorinchem 1905 – Warnsveld 1997) woonde de laatste jaren van haar leven in een verzorgingshuis in Warnsveld, tegenwoordig gemeente Zutphen. Dit beeld aan de IJsselkade is niet het eerste eerbetoon dat de Hanzestad aan haar brengt. Een jaar na haar overlijden stelde de Zutphense gemeenteraad de Ida Gerhardt Poëzieprijs in, die iedere twee jaar wordt uitgereikt. In de wijk De Leesten, op het grondgebied van de vroegere gemeente Warnsveld, is een singel naar haar genoemd. Ida Gerhardt plantte daar bij de opening zelf een boom.

Foto: Paulien Varkevisser

Vanwege de herinrichting was de kade anderhalf jaar afgesloten voor verkeer. De Zutphenaren kregen er een fraai verblijfsgebied voor terug.

De grasvelden op het deel van de IJsselkade na de monding van de Berkel nodigen uit om bij mooi weer lekker op te gaan zitten. Bang voor hondenpoep is Koning niet. "Het is een druk punt en ik hoop dat de sociale controle ervoor zorgt dat mensen het wel uit hun hoofd laten om hun hond hier hun behoefte te laten doen." De eerste fase van de herinrichting eindigt op de plek waar je via de Marspoortstraat richting de Groenmarkt kijkt. Een belangrijk punt van de kade, want hier is nadrukkelijk geprobeerd de verbinding met de binnenstad van Zutphen te leggen. Niet alleen door een open zichtlijn te creëren, maar ook door voor eenheid te zorgen in het gebruik van materialen. Niet voor niets is hier fietsparkeergelegenheid gerealiseerd. Vanuit de binnenstad rijd je zo richting het water en kun je meteen je rijwiel stallen. Op korte termijn zal hier ook een kiosk komen. "De exploitant is momenteel nog bezig te bedenken hoe hij het precies wil hebben", weet Koning. De kiosk is het enige punt op de kade waar horeca is toegestaan. "We hebben er

bewust voor gekozen er geen horecaboulevard van te maken."

Tweede fase

Het verschil in verharding markeert duidelijk de overgang van eerste naar tweede fase herinrichting. Het deel van de kade ter hoogte van de waterspeelplaats, het IJsselpaviljoen richting de Noorderhaven komt eind 2019 of begin 2020 aan bod. Hier zijn onder meer riviertrappen voorzien, een nieuwe opgang richting het paviljoen en een fraaiere onderdoorgang van de brug, die nu nog unheimisch aanvoelt. Aan de andere kant van de brug wordt momenteel druk gebouwd aan een nieuwe woonwijk: Noorderhaven. De onlangs vernieuwde gelijknamige haven geeft alvast een voorproefje van hoe het gebied er over pakweg twee jaar uit komt te zien. Dan heeft ook dit deel van de stad er een gloednieuw stukje verblijfsruimte bij. Eentje dat recht doet aan de historie en allure van de eeuwenoude Hanzestad.

Monument voor gefusilleerde verzetsstrijders

Vorbij de monding van de Berkel staat op de IJsselkade in Zutphen het monument voor tien gefusilleerde verzetsstrijders (van wie één het bloedbad op wonderbaarlijke wijze overleefde). "We hebben lang met de nabestaanden gesproken over de manier waarop we deze mannen herdenken, de plek en de inrichting," zegt gebiedsmanager Edwin Koning. Het resultaat van de overdenkingen is een liggende, ingelijste gedenksteen met in reliëf een kruis en daaronder de namen van de slachtoffers. "Elk jaar vindt hier nog een herdenking plaats", benadrukt Koning het belang van het monument.

De Duitse bezetter had nog een elfde slachtoffer op het oog: de pas 16-jarige Hans Westhof. Hij ontsnapte aan het vuurpeloton dankzij verzetsheld Berend Groot Enzerink uit Vorden.

<https://www.destentor.nl/zutphen/hoe-vordense-held-bervo-een-zutphense-tiener-in-1945-voor-het-vuurpeloton-wegsleepte~afce5788/>